

ΣΥΡΙΖΑ: ΜΕΡΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΟΝ ΔΕΚΕΜΒΡΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΤΣΑΜΠΕΚΗΣ

Το τελευταίο διάστημα και με διαρκώς αυξανόμενη ένταση μετά το 2008, η χώρα βυθίζεται σε μια πολυεπίπεδη κρισιολογική συζήτηση χωρίς τέλος. Η δημόσια σφαίρα κατακλύζεται από αναλύσεις, προβλέψεις και εικόνες για την έκταση μιας κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο και σε όλα τα πεδία, με δεσπόζον αυτό της οικονομίας και με προεκτάσεις σε αυτά της πολιτικής, της κοινωνίας και των αξιών. Όσον αφορά στα εγχώρια, γινόμαστε μάρτυρες μιας υπερσυσσώρευσης ανικανοποίητων κοινωνικών αιτημάτων, τα οποία αδυνατεί να απορροφήσει ή έστω να διαχειριστεί και να φιλτράρει μερικώς το σημερινό πολιτικό σύστημα. Μια διαρκώς διογκούμενη δυσφορία με την ακολουθούμενη πολιτική των τελευταίων χρόνων, που όμως δεν μεταφράζεται σε μιαν «αντι-κατεστημένη» κοινωνική δυναμική, μέσω της ενίσχυσης εξω-συστημικών ή αντισυστημικών πολιτικών χώρων ή έστω εναλλακτικών προτάσεων πολιτικής.¹

Το βραχυκύκλωμα που προκύπτει έχει γίνει προφανές ήδη από τον περασμένο Δεκέμβρη. Είναι χαρακτηριστικό ότι, αντιμετωπίζοντας μία τέτοια κρίσιμη κατάσταση και ενώ εκκρεμεί ανά πάσα στιγμή η επόμενη κοινωνική έκρηξη (προσωρινή μικροεκτόνωση μιας κοινωνικής δυσφορίας/οργής που συχνά εκβάλλει σε διάφορες μορφές βίας, αφού δεν βρίσκει πολιτικούς τρόπους διαμεσολάβησης), μία λέξη χαρακτήρισε μάλλον τη στάση των πολιτικών δυνάμεων της χώρας απέναντι στην έκρηξη βίας του Δεκέμβρη του 2008, και δεν είναι, παρά η λέξη «αμηχανία». Αμηχανία με διαφορετικό περιεχόμενο για τον καθένα.

Για τον παραδοσιακά συντηρητικό χώρο του κομματικού φάσματος (ΝΔ και ΑΟΣ), η αμηχανία παίρνει τη μορφή

Γιώργος Κατσαμπέκης είναι Πολιτικός Επιτήμονας και φοιτητής του Προγράμματος εταπυχιακών Σπουδών του Τμήματος Πολιτικών Επιστημών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

άκριτης καταδίκης κάθε τέτοιας «έκρηξης», πράγμα που δεν αποτελεί έκπληξη. Από την άλλη, το ΠΑΣΟΚ, βρέθηκε ίσως στη δυσκολότερη και πιο αμήχανη θέση από οποιονδήποτε άλλο κομματικό φορέα, προχωρώντας στην αυτονόητη καταδίκη της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου, στην καταδίκη της αντιδημοκρατικής και αναποτελεσματικής λειτουργίας της αστυνομίας (αποδίδοντας επιπροσθέτως ευθύνες στην κυβέρνηση της ΝΔ για αυτή την κατάσταση), αλλά και σε γενικόλογες δηλώσεις κατά της βίας. Καμία προσπάθεια προσέγγισης της κατάστασης, καμία ουσιαστική απόπειρα ανάλυσης και κατανόησης των συμβαινόντων. «Μόνο σιωπή» που λέει και το τραγούδι, πολιτικόν κόστος γαρ. Εξού και η παρέμβασή του περιορίστηκε εν πολλοίς σε μια σιωπηρή διαμαρτυρία, όπου, παρουσία του προέδρου του κόμματος Γεωργίου Παπανδρέου, οι συγκεντρωμένοι άναψαν κεριά στη μνήμη του δολοφονημένου μαθητή.²

Στο χώρο της αριστεράς, το ΚΚΕ, όπως ήταν φυσικό στάθηκε απέναντι στις κινητοποιήσεις, από αμήχανο έως εκθρικό, μιας και η «εξεγειρόμενη μάζα» του Δεκέμβρη δεν θύμιζε σε τίποτα το κομμουνιστικό πρότυπο της συλλογικής εργατικής κινητοποίησης, σε ελεγχόμενα κομματικά πλαίσια, με σαφή αιτήματα και προσανατολισμό. Από την άλλη πλευρά, ο ΣΥΡΙΖΑ, υπήρξε ίσως η μόνη από τις κοινοβουλευτικές δυνάμεις, που αποπειράθηκε να προσεγγίσει και να έρθει σε διάλογο με τους εξεγερμένους νέους του Δεκέμβρη, χωρίς όμως να καταφέρει να αποφύγει και αυτός με τη σειρά του μιαν έκδηλη σε ορισμένες περιπτώσεις αμηχανία, παλινδρομήσεις και αντιφάσεις. Μια αμηχανία που άνοιξε τον ασκό του Αιόλου για το συγκεκριμένο σχηματισμό, και εξηγεί σε κάποιο βαθμό και τη σημερινή του κατάσταση, καθώς –όπως θα υποστηρίξουμε– αποκαλύπτει αξονικές αδυναμίες του πολιτικού λόγου και της πρακτικής του.

Η στάση του ΣΥΡΙΖΑ υπαγορεύθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις κεντρικές ορίζουσες του λόγου του των τελευταίων ετών, που πρόβαλαν και πρόταξαν μια συγκεκριμένη ριζοσπαστική κινηματικότητα των «κοινωνικών αντιστάσεων», όπου δεσπόζει το υποκείμενο της «νεολαίας», ενάντια στο κατεστημένο συγκρότημα εξουσίας. Πώς λοιπόν να καταδικάσει ή να κρίνει μιαν εξέγερση πρωτίστως των νέων; Αυτό δεν θα σήμαινε την αυτοακύρωσή του με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο; Όμως, από την άλλη, προτίμησε να (παρ)ακολουθήσει την κινητοποίηση χωρίς να έρθει σε κριτικό διάλογο μαζί της, παρά αποδίδοντάς της σε ορισμένες περιπτώσεις ιδεολογικά φορτία, που στην ουσία ποτέ δεν είχε η ίδια, αλλά τα οποία θα επιθυμούσε πολύ ο ΣΥΡΙΖΑ να ανιχνεύσει σε αυτήν. Με τον σχεδόν τυφλό παρακολουθητισμό της κινητοποίησης λοιπόν, αλλά και μέσω της απόπειρας ιδεολογικοποίησης μιας κίνησης που σε μεγάλο βαθμό δεν κατανοούσε στην ολότητά της (όπως, εξάλλου, και κανένας άλλος), ο ΣΥΡΙΖΑ βρέθηκε μέχρι και να κατηγορείται ότι υποκινούσε τις πιο βίαιες εκφάνσεις της κινητοποίησης. Ότι «όπλιζε» τα χέρια με τις πέτρες και τις μολότοφ. Αυτή η επίθεση εναντίον του ΣΥΡΙΖΑ, από ολόκληρο σχεδόν το πολιτικό φάσμα, πυροδότησε και μία έντονη διαμάχη στο εσωτερικό του, που εξέβαλε στην αμφισημία του λόγου του σχηματισμού, με την «καταδίκη της βίας σε κάθε της μορφή» κ.λπ., από τη μία (Ανανεωτική Πτέρυγα ΣΥΝ), και την αμήχανη υπεράσπιση της έκφρασης της αγανάκτησης των «παιδιών» από την άλλη (Αριστερό Ρεύμα, αλλά ουσιαστικά και ολόκληρος σχεδόν ο υπόλοιπος ΣΥΡΙΖΑ).

Τελικά, και παρά τις όποιες διχογνωμίες, ο ΣΥΡΙΖΑ αναγνώρισε, σε γενικές γραμμές, στη δολοφονία του δεκαπεντάχρονου μαθητή, μιαν ολόκληρη διαδικασία «εξόντωσης της νεολαίας», υποκινούμενη από το πολιτικό και οικονομικό «κατεστημένο» της χώρας. Εξού και το σύνθημα «Στις τράπεζες λεφτά, στη νεο-

λαία σφαίρες, ήρθε η ώρα για τις δικές μας μέρες. Να τους διώξουμε». Σύνθημα το οποίο ακούστηκε σε πορείες που συμμετείχε ο ΣΥΡΙΖΑ και η νεολαία των συνιστωσών του. Σύνθημα το οποίο έκανε την εμφάνισή του επίσης σε φυλλάδια, αλλά και αφίσες, που κυκλοφόρησαν κατά τη διάρκεια, αλλά και μετά τις μέρες του Δεκέμβρη. Σε συγκεκριμένο μάλιστα φυλλάδιο, με το παραπάνω σύνθημα στην πρώτη σελίδα, υπάρχει εκτενέστατη αναφορά στην αστυνομική βία με τίτλο «Δεν ξεχνάμε κανένα θύμα της αστυνομικής Καταστολής» και υπότιτλους «Φτάνει πια με τα μεμονωμένα περιστατικά», «Και ληστεύουν και δολοφονούν». Το «κατεστημένο», απέναντι στο οποίο επιλέγει να ταχθεί ο ΣΥΡΙΖΑ, αλλά και το κεντρικό εγκαλούμενο υποκείμενο του λόγου του (η «νεολαία»), αναγνωρίζεται πλέον με το πιο σκληρό του πρόσωπο, αυτό που δολοφονεί, αφού στη δολοφονία του δεκαπεντάχρονου αναγνωρίζεται η γενικευμένη (δολοφονική) επίθεση του ενάντια στις «κοινωνικές αντιστάσεις». Αναφέρεται μάλιστα χαρακτηριστικά: «Στόχος τους είναι να μας φοβίσουν γιατί μας φοβούνται! Μας στέλνουν το μήνυμα ότι όποιος θελήσει να αντικρούσει τα σχέδια του νεοφιλελευθερισμού, θα έχει την τύχη του 15χρονου. Δεν τους περνάει όμως. Οι μαθητές και οι φοιτητές, με τους εργαζόμενους στους δρόμους δείχνουν ότι δεν σκοπεύουν να τρομάξουν!». Επιχειρείται να καταστεί έτσι αυτή η δολοφονία σύμβολο μιας νέας αντι-κατεστημένης ριζοσπαστικής υπέρβασης του υπάρχοντος συστήματος, αφού συνδέεται με την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης, αλλά και του δικομματισμού, αλλά και με τον ιδιαίτερο ρόλο των τραπεζών, που έχουν καταστεί πυρηνικό συστατικό του «κατεστημένου» (οι νέοι «δυνάστες» της ανυπεράσπιστης κοινωνίας).

Αποκρυσταλλώνεται ο νεο(λαιο)λαϊκισμός του ΣΥΡΙΖΑ έτσι στην πιο καθαρή του μορφή: νεοφιλικός, αντι-συστημικός, αντικατασταλτικός, σχεδόν αντιεξουσιαστικός. Το νέο λαϊκό υποκείμενο, η «νεολαία» (που εκφράζει ισοδύναμα την κοινωνία)³ βάλλεται ευθέως, είναι τελικά σε πόλεμο με το «κατεστημένο» σε όλες του τις εκδοχές. Η σύγκρουση, από το συμβολικό πεδίο, από άξονας ανάγνωσης του κοινωνικού πεδίου ως διχοτομημένου μεταξύ «κατεστημένου» (δικομματισμού,

τραπεζών, καρτέλ κ.λπ.) και «λαού» («νεολαία»-κοινωνία), δύο υποκειμένων σε διαρκή ανταγωνισμό,⁴ μοιάζει να εκβάλλει βιαίως στο πραγματικό, σε κοινωνική εξέγερση, τελικά σε πραγματικό «πόλεμο». Και ο ΣΥΡΙΖΑ, δεσμευμένος από τη συγκεκριμένη ανάγνωση, δεν μπορεί παρά να βρεθεί σε θέση παρακολουθητή-υποστηρικτή μιας κίνησης που σε μεγάλο βαθμό τον υπερβαίνει ή και τον προσπερνά: μιας κίνησης απρόβλεπτης, με ασαφή ίσως και ανύπαρκτα (πάντως σίγουρα δύσκολα ανιχνεύσιμα) πολιτικά χαρακτηριστικά, αμφίσημης και πολύπτυχης, πολυσήμαντης και παντελώς ανεξέλεγκτης.

Σε αυτό το σημείο, η «παραφιλολογική» συζήτηση περί του ενδεχόμενου πολιτικού κόστους που είχε ο ΣΥΡΙΖΑ από τη συγκεκριμένη στάση του, αλλά και της στάσης που θα όφειλε να έχει ως «υπεύθυνη πολιτική δύναμη», ίσως να έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον, και γι' αυτό έχει καταστεί αντικείμενο απειράριθμων δημοσιογραφικών (και όχι μόνο) αναλύσεων, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις (σε λίγες πάντως) είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσες και οξυδερκείς, ενώ σε άλλες δεν έχουν τίποτα ουσιαστικό να μας προσφέρουν, αφού η «βιασύνη» της ανάλυσης υπονομεύει τελικά την ίδια την ανάλυση του «γεγονότος» ή το υποβιβάζει σε αφορμή, για τη διατύπωση μιας προϋπάρχουσας θέσης. Στο παρόν σύντομο σημείωμα, το γεγονός του Δεκέμβρη μας απασχολεί στο βαθμό που μέσω της πύκνωσης του χρόνου, αλλά και της όξυνσης των αιχμών του πολιτικού λόγου, μας έδωσε μια ακόμα πιο ξεκάθαρη εικόνα του νέου λαϊκισμού του ΣΥΡΙΖΑ, αλλά και των ορίων και των αντιφάσεων αυτού του λαϊκισμού (για τον οποίο επίσης έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις). Για τα υπόλοιπα θα χρειαστεί μια εύλογη απόσταση, μιας και είναι πολύ πιθανό να βρισκόμαστε εντός του κύκλου που πριν λίγους μήνες άνοιξε, και όσο βρισκόμαστε εντός του κύκλου μπορούμε να κάνουμε αναλύσεις μόνο με αφορμή τον Δεκέμβρη και όχι κατ' ουσίαν για τον Δεκέμβρη.

Πολύ μικρή χρησιμότητα έχουν διάφορες εξεζητημένες και συχνά χασομικές, πολυεπίπεδες μικροαναλύσεις, που αναζητούν τις πηγές του σημερινού προβλήματος αρκετά πίσω στο χρόνο και στην επίδραση χιλιάδων διαφορετικών παραγώ-

ντων που επέδρασαν σωρευτικά και ταυτόχρονα, ή άλλες απλουστευτικές αφοριστικές διαπιστώσεις του τύπου «για όλα φταίει η καταστροφική πενταετία Καραμανλή». Αν θέλουμε να στοχαστούμε ορισμένα ζητήματα, που αφορούν την κοινωνία και την πολιτική στην Ελλάδα, αλλά και εν προκειμένω τον ΣΥΡΙΖΑ, με αφορμή πάντα το Δεκέμβρη και χωρίς να προσπαθούμε να τον εξηγήσουμε ακόμα, πρέπει πρώτα απ' όλα να θεωρήσουμε τη σημερινή γενικότερη κρίση ως κρίση της πολιτικής και της δημοκρατίας στην Ελλάδα (αυτό δεν σημαίνει πως υποβαθμίζουμε την κρίση στο κοινωνικό και οικονομικό πεδίο, ούτως ή άλλως δεν θεωρούμε τα τρία πεδία αυτονομημένα, παρά αλληλοεξαρτώμενα και αλληλοεπικαλυπτόμενα: θα μπορούσαμε να τα δούμε σαν αλληλοεξαρτώμενα πεδία σχετικής αυτονομίας). Αυτό που βιώνουμε τα τελευταία χρόνια και το οποίο ευσχήμως έχει συμπυκνωθεί στον όρο «μεταδημοκρατική μετάλλαξη»,⁵ είναι αποτέλεσμα της υποχώρησης της πολιτικής έναντι της διαπλοκής, της διαχείρισης (management) και της επικοινωνίας, είναι ο θρίαμβος του επιφαινόμενου, η επικράτηση του μεταπολιτικού κυνισμού, η απώθηση της οντολογικής διάστασης του πολιτικού, η διαρκής προσπάθεια εξάλειψης του ανταγωνισμού, των συγκρούσεων πολιτικών και ιδεολογιών, ο θρίαμβος της θεοποιημένης συναίνεσης.

Τα συναισθήματα, που τόσο επιμελώς προσπάθησαν οι πολιτικές ελίτ τα τελευταία χρόνια να αποκλείσουν από το πολιτικό πεδίο, τελικά βρίσκουν διαύλους (έστω και παραμορφωτικούς) επιστροφής στην επιφάνεια, και δεν θα έπρεπε να αντιμετωπίζουμε την επιστροφή τους (έστω και σε αυτή την «καθαρή μορφή» – της «τυφλής βίας», όπως καθιερώθηκε να αποκαλείται) ως παράδοξο, αφού, όπως πολύ εύστοχα έχει σημειώσει στο παρελθόν η πολιτική φιλόσοφος Chantal Mouffe, «δεν μπορεί κανείς να κατανοήσει τη δημοκρατική πολιτική ζωή, αν δεν αναγνωρίσει τα πάθη ως κινητήρια δύναμη στο πολιτικό πεδίο»,⁶ το αντίθετο δηλαδή από αυτό που συμβαίνει τα τελευταία χρόνια στον κυρίαρχο πολιτικό λόγο στην Ελλάδα, όπου τα πάθη απωθούνται ως κάποια μορφή παθογένειας και για χάρη της επικράτησης μιας «αποκαθαρωμένης», ουδέτερης τεχνοκρατικής πολιτικής.

Το σημερινό ζητούμενο λοιπόν, δεν θα έπρεπε να αναζητηθεί, παρά στην πολυθρύλητη επιστροφή της πολιτικής, όχι στην εγκατάλειψη ή μετάλλαξη της, όπως προωθείται την τελευταία δεκαετία από τις δύο κυρίαρχες (μετα)πολιτικές δυνάμεις της χώρας, ούτε όμως και στην υποκατάστασή της από μια θολή και καθαγιασμένη κοινωνική κινητικότητα, έναν απροσδιόριστο ριζοσπαστισμό των «κοινωνικών αντιστάσεων», που αυθόρμητα και αδιαμεσολάβητα θα μας οδηγήσουν στην επιζητούμενη υπέρβαση ενός αποτελεσματικού συστήματος. Η παθιασμένη ανάδειξη των αιτημάτων όσων πληρώνουν το μάρμαρο της σημερινής κρίσης οφείλει να ενέχει τη διαμεσολάβηση, το πολιτικό φιλτράρισμα, εκείνο που η Mouffe περιγράφει ως μετουσίωση του *ωμού ανταγωνισμού σε δημοκρατικό αγώνα*. Αυτό ακριβώς απέτυχε τελικά να κάνει ο ΣΥΡΙΖΑ.

Νωρίτερα ονομάσαμε το λαϊκισμό του ΣΥΡΙΖΑ *νεο(λαιο)λαϊκισμό*, λόγω της κομβικής εγκληματικής θέσης του σημαίνοντος «νεολαία» στο λόγο αυτό. Άλλο ένα όνομα, που θα μπορούσαμε να του αποδώσουμε, είναι *κοινωνιολαϊκισμός*,⁷ λόγω της επίμονης προσπάθειας γείωσης κάθε θέσης του ΣΥΡΙΖΑ στο κοινωνικό πεδίο, αλλά και της επίμονης (προσ)φυγής προς το κοινωνικό πεδίο, ως νομιμοποιητικό μέσο (όπως ο αρχετυπικός λαϊκιστής τύπου Ανδρέας Παπανδρέου, προσφεύγει απευθείας στο «λαό» για τη νομιμοποίηση της πολιτικής του -«όχι θεσμοί, μόνο λαός»- έτσι και ο «κοινωνιολαϊκιστής» προσφεύγει απευθείας στην ίδια την κοινωνία). Στο δεύτερο όνομα λοιπόν, τούτου του νέου λαϊκισμού ίσως και να κρύβεται η απάντηση στο ερώτημα της πολιτικής σημασίας ή του πολιτικού περιεχομένου αυτού του λαϊκισμού, αλλά και των αντιφάσεων, των αδυναμιών και των ορίων του. Η μόνιμη πρόσδεση ή/και στήριξη προς το κοινωνικό και προς τα κινήματα» (με κεντρικό δρών υποκείμενο τη «νεολαία»), ως εκφράσεις της κοινωνικής δυναμικής, επανεγκαθιστά/μεταφέρει το «πολιτικό» μέσα στο ίδιο το «κοινωνικό», ή τελικά διαλύει την όποια διάκριση μεταξύ των δύο πεδίων, διαχέοντας το ένα μέσα στο άλλο. Οι όποιες ηγεμονικές εκφράσεις της καθαγιασμένης κοινωνίας, νομιμοποιούνται και στηρίζο-

νται άμεσα και σε κάθε περίπτωση, εξισούμενες αυτομάτως με πολιτικές πρωτοβουλίες, ακόμα και όταν εκβάλλουν σε υποπολιτικά ξεσπάσματα βίας. Μέσω αυτής της μετάθεσης, μέσω αυτής της απροϋπόθετης και αδιαμεσολάβητης υποταγής στην ανεξέλεγκτη αμεσότητα του «κοινωνικού», όχι μόνο θολώνουν ή καταργούνται τα όρια ανάμεσα στο πολιτικό και το κοινωνικό πεδίο, αλλά αποπολιτικοποιείται και τελικά «αυτοαναιρείται» και ο ίδιος ο φορέας αυτής της λογικής, κάτι που μεταφράζεται και στα ιδιότυπα αντι-εξουσιαστικά αντανάκλαστικά που αποκτά ανά διαστήματα ο ΣΥΡΙΖΑ, με πιο ξεκάθαρο αυτό των ημερών του Δεκέμβρη, αλλά και στη σύγχυση που βιώνει ο σχηματισμός σήμερα.

Αύγουστος 2009

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Κάτι τέτοιο πιστοποιείται και από τις πρόσφατες εκλογές για την ανάδειξη αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, όπου ο δικομματισμός, να μεν κατέγραψε πτώση, αλλά σίγουρα όχι την πτώση που θα περίμενε κανείς, λαμβάνοντας υπόψη το γενικότερο κλίμα της περιόδου, αλλά και το γεγονός ότι στις ευρωεκλογές είθισται να καταγράφουν αυξημένα ποσοστά τα μικρότερα κόμματα. Αυτό που είδαμε τελικά ήταν η κινητοποίηση των συντηρητικών αντανάκλαστικών της ελληνικής κοινωνίας, με τη σημαντική ενίσχυση του ακροδεξιού χώρου, την ανώδυνη/ουδέτερη στήριξη του κόμματος των *Οικολόγων-Πράσινων* και την παράλληλη στασιμότητα ή και πτώση των δυνάμεων της αριστεράς.
- 2 «Ανάβουμε ένα κερί για τον Αλέξανδρο σε μια εκδήλωση διαμαρτυρίας ενάντια στη βία χωρίς βία», δήλωνε ο Γιώργος Παπανδρέου από το σταθμό του Μετρό στο Περιστέρι, όπου διοργανώθηκε η σχετική σιωπηρή εκδήλωση διαμαρτυρίας (βλ. <http://www.in.gr/news/article.asp?lngEntityID=966136>). Η προτροπή του ΠΑΣΟΚ προς τα μέλη και τους φίλους του κόμματος, κατά τη διάρκεια των γεγονότων, ήταν «Να ανάψουμε όλοι μαζί ένα κερί για τον Αλέξανδρο» (βλ. και σχετικό δημοσίευμα στο κυριακάτικο *Βήμα*, 14/12/2008).
- 3 Χαρακτηριστική, όσον αφορά τη λειτουργία του σημαίνοντος «νεολαία» ως γενικό *ισοδύναμο* ολόκληρης της κοινωνίας, είναι και μια παλαιότερη δήλωση του σημερινού προέδρου του ΣΥΝ Αλέξη

Τσίπρα, όπου αναφερόμενος στη «νεολαία» ως γενιά των 700 €, προειδοποιεί ότι σύντομα θα μιλάμε για την *κοινωνία των 700 €*, άρα οι βασικές προκλήσεις με τις οποίες τίθεται αντιμέτωπη η νεολαία σήμερα, είναι οι ίδιες με τις οποίες σύντομα θα αναμετρηθεί ολόκληρη η κοινωνία. Απευθυνόμενος λοιπόν, και εγκαλώντας ο ΣΥΡΙΖΑ τη «νεολαία», απευθύνεται και εγκαλεί παράλληλα ολόκληρη την ελληνική κοινωνία. Βλ. Συνέντευξη Αλέξη Τσίπρα στο ραδιοσταθμό CITY (Χρ. Μαχαίρας), 05/09/2008.

- 4 Κλασικό μοτίβο που συναντάται σε κάθε λαϊκιστικό λόγο και που έχει θεμελιωθεί θεωρητικά από τον Αργεντινό καθηγητή του Essex Ernesto Laclau σε δύο φάσεις, την πρώτη το 1977 με το *Politics and Ideology in Marxist Theory*, NLB, Λονδίνο (ελληνική μετάφραση Γρηγόρης Ανανιάδης, *Πολιτική και Ιδεολογία στη μαρξιστική θεωρία*, Σύγχρονα Θέματα, Αθήνα 1983) και πιο πρόσφατα με το *On Populist Reason*, Verso, Λονδίνο 2005.
- 5 Θεμελιακό έργο όσον αφορά τη μετάλλαξη των σύγχρονων δημοκρατικών συστημάτων προς μια μετα-δημοκρατική κατεύθυνση αποτελεί το έργο του Κόλιν Κράουτς, *Μεταδημοκρατία*, Εκκρεμές, Αθήνα 2006, όπου εξαιρετικό ενδιαφέρον, όσον αφορά τα εγχώρια, παρουσιάζει ο πρόλογος του Αλέξανδρου Κιουπκιολή, όπου σκιαγραφούνται οι πτυχές της μεταδημοκρατικής μετάλλαξης της ελληνικής δημοκρατίας. Άλλα έργα σημαντικών μελετητών, που καταπιάνονται με την προβληματική της μεταδημοκρατίας, με διαφορετικές αφετηρίες και αναλυτικά εργαλεία, αλλά πάντα με εξαιρετικά ενδιαφέροντα ευρήματα, είναι ενδεικτικά τα: Chantal Mouffe, *Το Δημοκρατικό Παράδοξο*, Πόλις, Αθήνα 2004· Jacques Rancière, *On the Shores of Politics*, Verso, Λονδίνο 1995 και μια ενδιαφέρουσα συνέντευξη του ίδιου στην Kate Nash, «Post-democracy, politics and philosophy, An interview with Jacques Rancière», *Angelaki*, τ. 1(3), σ. 171-178.
- 6 Chantal Mouffe, *On the Political*, Routledge, Λονδίνο - Νέα Υόρκη 2005, σ. 9.
- 7 Τον όρο *κοινωνιολαϊκισμός*, χρησιμοποίησε για πρώτη φορά ο Ανδρέας Πανταζόπουλος για να αναφερθεί στον ΣΥΡΙΖΑ, στο άρθρο του «Ο νέος αριστερός λαϊκισμός», *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 9/03/2008.